فراوانکردنی خوێندنەوە و ڕوانگەی فەلسەفی بۆ بەرگی سێیەمی ڕۆمانی مەزنی «پاشی سینوهێ».. کارزان عەزیز عەبدولڕەحمان

پێشەکی: مێژوو لە پاش کارەسات و خامۆشبوونی شانۆکە

کە باس لە بەرگی سێیەمی ڕۆمانی مەزنی «سینوهێی میسری» دەکرێت، کە لە وەرگێڕانە کوردییەکاندا بە ناوی «پاشی سینوهێ» (Pashi Sinuhe) ناسراوە، ئێمە دەچینە ناو قۆناغی دوای داڕمانی گەورە، ئەو ساتەی کە تێیدا تەمومژی سیاسەت کەمەک ڕووناک دەبێتەوە و شوێنەوارەکانی شۆڕش، خوێنڕێژی و کاولکارییەکان وەک خۆیان دەردەکەون. ئەم بەرگە وەک وێستگەی کۆتایی و ڕوانینێکی قووڵی دواوەیە بۆ تەواوی ئەو تراژیدیا مێژووییەی کە لە بەرگەکانی پێشوودا دەستی پێکردبوو. لەم بەشەدا، سینوهێ لە لوتکەی پیلانەکان و گێژاوی دەسەڵاتەوە دەگوازرێتەوە بۆ پەراوێزی کەنارەکانی نیل، لەوێشەوە دەبێتە شاهیدی کۆتایی هاتنی سەردەمێک کە بە خەونی گەورە دەستی پێکرد و بە ڕووخان و بێدەنگی کۆتایی هات.

١. حوکمڕانیی هۆرەمحی؛ سێبەری شمشێر و سەقامگیری لەسەر خوێن

لە بەشی سێیەمدا، دەسەڵاتی «هۆرەمحی» دەبێتە حوکمی ڕەها و بێبڕانەوە. ئەو سەربازە پراکتیکییەی کە بە هێزی شمشێر، ناپاکیی سیاسی و هاوکاریی نهێنی گەیشتە کورسیی فیرعەون، ئێستا دەبێت وەک تاکە وڵاتێک بەڕێوە ببات کە لە ڕووی ئابووری، دەروونی و کۆمەڵایەتییەوە شەکەت و کاول بووە.

• گەڕانەوە بۆ ڕابردووی کۆن و سڕینەوەی یادەوەری: هۆرەمحی هەوڵ دەدات بە هەموو هێزێکەوە هەما خوداوەندە کۆنەکان و پەرستگاکانی ئامون بگەڕێنێتەوە و ناوی ئاخناتۆن و خودای تاکپەرستی (ئاتۆن) لە مێژوو و لەسەر دیوارەکان بسڕێتەوە، کە ئەمەش نیشانەی سروشتی سەلماندنی دەسەڵاتە بە ڕێگەی توندوتیژی لە هەموو سەردەمێکدا.

• ترس لە کورسیی دەسەڵات و پارانۆیا: هۆرەمحی، سەرەڕای ئەوەی کە فیرعەونە، هێشتا لە سایەی تاجی زێڕینیدا ئارامی نییە؛ ئەو دەزانێت کە کورسییەکەی لەسەر کەڵەکەبوونی تەرم و خیانەت بنیاد

نراوە، بۆیە هەمیشە لە گومان و ترسی کودەتا و شۆڕشداژی و متمانە بە هیچ کەس ناکات.

• پەیوەندیی نێوان سینوهە و هۆرێمحی: سینوهە وەک پزیشکێکی پیری پەراوێزخراو، لە دوورەوە چاودێریی ئەم هەڵکشاون و داڕمانە دەکات و دەبینێت کە چۆن دۆستە کۆنەکەی دەگۆڕێت بۆ فیرعەونێکی ڕەق کە ناتوانێت لە بڕیارە توندەکانی پەشیمان ببێتەوە.

٢. فەلسەفەی یادەوەری و نووسین؛ شۆڕشی پاپیروس دژی لەبیرچوونەوە

لە بەرگی سێیەمدا، گرنگترین تەوەر بریتییە لە تەواوبوونی یادەوەرییەکانی سینوهە. سینوهە بۆ ئەوەی ڕاستییەکان لەژێر تەپوتۆڵی فێڵ و درۆی مێژوونووسانی کۆشکدا ون نەبن، هەموو ژیانی خۆی، هەڵەکان، خۆشەویستییە تێکشکاوەکان، تاڵی غووربەت و خیانەتەکان لەسەر پارچە کاغەز و پاپیروسەکان دەنووسێتەوە.

• ڕاستگۆیی بێپەردە و دانپێدانانی تەواو: سینوهە لە نووسینەکانیدا هیچ شتێک ناششارێتەوە؛ نە لاوازییەکانی خۆی لە بەرامبەر پارە و ژناندا، و نە وێرانکارییەکانی دەسەڵاتداران. ئەو دەزانێت کە ڕاستی هەمیشە تاڵە، بەڵام تەنها ڕاستی دەتوانێت ڕۆحی مر□ق ل□ بێدەنگی ڕزگار بکات.

• میراتی هۆشیاری بۆ نەوەکانی داهاتوو: ئەم یادەوەریانە دەبنە ئەو میراتە مەزنەی کە بۆ مێژوو بەجێ دەمێنێت، وەک بەڵگەیەک لەسەر ئەوەی کە مێژوو چۆن بە خوێن و خەون دەنووسرێت و چۆن دەسەڵاتداران هەمیشە گەلان دەکەنە قوربانیی بەرژەوەندییەکانیان.

٣. غوربەتی کۆتایی و گەڕانەوە بۆ خاکی نیل

دوای گەشتە درێژ و پڕ مەترسییەکانی بۆ وڵاتی بابل، هێتتییەکان و بیابانە دوورەکان، سینوهە لە کۆتایی تەمەنیدا مۆڵەتی پێ دەدرێت کە بگەڕێتەوە بۆ پەراوێزی خاکی میسر. ئەم گەڕانەوەیە نەک وەک پاڵەوانێک، بەڵکو وەکو پیرەپزیشکێکی ماندوو و تێکشکاو ڕوودەدات.

• تەنیاییەکی کوشندە لە پەراوێزدا: لەو گۆشە دوورەجاغەیەی کە تێیدا نیشتەجێ کراوە، سینوهە تەنها دەبێت لەگەڵ سێبەری خۆی و یادەوەریی مردووەکاندا بژی. ئەو هاوڕێ و خۆشەویستەی کە لە ژیانیدا هەبوون، یان مردوون یاخود لێی دوور کەوتوونەتەوە.

• بینینی وەرزی خەزانی مر□ق: سینوهە لەم قۆناغەدا تێدەگات کە سروشتیش هاوشێوەی مرۆڤەکان و شارستانییەتەکان، کاتی گەشندن و کاتی پووکانەوەی هەیە؛ هیچ سەردەمێکی زێڕین یان دەسەڵاتێکی ڕەها هەتاهەتایی نییە.

٤. گەیشتن بە پووچیی مێژوو و جوانیی سادەیی

لە بەشەکانی کۆتایی ئەم بەرگە مەزنەدا، سینوهێ لە دواڕۆژەکانی تەمەنیدا لەو تێڕامانە قووڵە فەلسەفییەدا نوقم دەبێت کە گەورەترین شانەی دنیا هیچ نەبووە جگە لە خەونێکی کاتی و درۆیەکی گەورە.

• مردن وەک یەکسانکەری گەورە: هەموو ئەو پاشا، فیرعەون، کاهین و دەوڵەمەندانەی کە ڕۆژێک شانازییان بە تاجی زێڕین، کۆشکە بەرزەکان و سامانی نەبڕاوەوە دەکرد، ئێستا لەناو خاکدا یەکسان بوون و جیاوازییان نەماوە؛ کەم و زۆریی سامانی جیهان لەبەردەم مەرگدا هیچ بەهایەکی نەبووە.

• بەهای سادەیی و مرۆڤدۆستی: سینوهێ دەگەڕێتەوە سەر ئەو ڕاستییە سادەیەی کە لە هەموو ژیانیدا بەدوایدا گەڕابوو؛ ئەوەی کە دەسەڵات، سامان و ناوبانگ سەرابن، و تەنها ئەو ساتانەی کە مرۆڤ بە سادەیی دەژی و هاوکاریی کەسێکی هەژار دەکات یان خۆشەویستییەکی ڕاستەقینە تاقی دەکاتەوە، مانای ڕاستەقینەی ژیان پێکدێنن.

ئەنجامگیری گشتی بۆ بەرگی سێیەم

«پاشی سینوهێ» (بەرگی سێیەم) کۆتاییەکی شایستە، قووڵ و بێدەنگە بۆ ئەم شاکارە ئەدەبییە مەزنەی میکا ڤاڵتاری. ئەم بەرگە نیشمان دەدات کە چۆن پەیامی مرۆڤایەتی دەگاتە لووتکە و چۆن ڕاستی هەمیشە لەسەروو دەسەڵاتی شمشێر و ستەمەوە دەمێنێتەوە. سینوهێ بە نووسینی یادەوەرییەکانی، دواپەیامی خۆی پێشکەشی مێژوو دەکات و بە تێگەیشتنێکی ئارام و بەگەردەوە ڕووبەڕووی دەروازەی مەرگ دەبێتەوە.

کارزان عزیز عەبدولڕەحمان